

joko (gral.; Mic 7r, SP (i-), Urt I 22, Ht VocGr 373 (+ -kh-), Lar, Añ, Izt, Lecl (yokh-), Arch VocGr (y-), VocBN (y-), Dv, H (i-)), **joku** (V-gip, G-nav, AN-ulz, S; Lcc, VocS 136, Gèze, H (i-)), **xoko** (R-uzt), **xoku** (Sal). Ref.: A; Asp *Leiz* (antzar), *ANaf* 663; Iz *ArOñ* (jóku), *Als* (jokuba), *Ulz* (yokúe), R 285; Etxba *Eib* y *Elexp Berg* (jokua); *Gte Erd* 183. ● Tr. La forma más documentada es claramente *joko*. Hay *jokü* en textos suletinos. En *DFrec* hay 240 ejs. (10 septentrionales) de *joko*, 50, meridionales, de *joku* y uno de *jokü*.

♣1. Juego (si no se especifica, ref. a juegos de azar), competición, deporte; acto de jugar. "Juego de cañas, *kanazko jokuak*" Lcc. "Naipes, *karta jokukoak*" Ib. "*Iokoan edo iokotan haritzea*, jouer" SP. "Chilindrón, un juego de naipes, *karta joko bat*" Lar. "Juegos excesivos, *yoko larrak*" Izt. "*Aizkora jokua*, competencia de leñadores o aizkolaris" Etxba *Eib*. "*Antxixiketa jokua*, carrera" Ib. "*Ezpatata jokua*, duelo a espada" Ib. "*Zezen joko*, corrida de toros" Asp *ANaf* 663. ★*Iokotan diru irabazteagatik*. EZ *Eliç* 154. *Gelditzen dira iokotik*. Ax 611 (V 393). *Zeren iokoa ezta errenta*. Ib. 68 (V 45). *Kartaetan eta beste ioko deungatan*. Cap 126. *Iokotan hari zela* [hil da]. SP *Imit* I 23, 7 (Ch *iokoan*, Mst *jokhatzen*, Ol *yostaketan*). *Ihes egin iokier eta teherner*. Bp I 90. *Egin ote deban tranpiarik jokua ren legeak permititzen ez debanik*. OA 164. *Nahiago dute ibili ohitu bezala jostetan, jokhotan*. ES 182. *Prendetako jokoan beñ zebiltzala*. Cb *Just* 31. *Joko debekatueta haritzen*. Brtc 65. *Ume txikien jokoaren antzera*. Añ *Lora* S 13. *Debekatua dago suertezko joko guzia*. AA II 75. *Asko etxe funditu ditu jokoak*. Dh 228. *Itxiten baditut ardangelaak, jokuak, probaak*. Ur *MarII* 57. *Karta-jokuak kentzea*. Aran *SIgn* 82. *Joko eder horren lege eta gora behera guziak*. Zby *RIEV* 1908, 88. *Ostatü batetan jokian hasi zirela*. Ip *Hil* 86. *Duel joko hori nehon den jokorik zoroena eta itsusiena da*. HU *Ze* 24. *Hura jokoko errabiak dauka azpitik*. JE *Bur* 108. *Maitxo bat jokurako*. Inza *Azalp* 31s. *Urten jokora!* Enb 68. *Indar-yokuetan azkarrak*. Kk *Ab* II 164. *Jokoa ta jokoetxeak galerazi zituan zearo*. TAg *Uzt* 173. *Antzara jokua*. Etxde *JJ* 204. *Zirku-iokuen zikinkeriak*. Or *Aitork* 138. *Batzu arizan ziren joko bera egin nahiz*. JEtchep 105. *Diru-jokoan*. Erkiag *BatB* 24. *Ostiko-jokoetara eldu*. Ib. 152. *Pelota jokoa*. NÉtx *LBB* 293. *Olinpiar-iokoetako palma-sariz txundituta*. Ibiñ *Virgil* 95. *Burruka-joko*. "Torneo". Berron *Kijote* 85. *Xoku luzia, azkeneko gaizto da* (Sal). Inza *NaEsZarr* 2404.

v. tbn. O *Pr* 448. Tt *Onsa* 24. Gç 158. Mb *IArg* I 61. *CatLan* 109. Monho 138. *CrIc* 58. Mg *CO* 249. fB *Olg* 29. *JJMg BasEsc* 121. Astar II 126. *Zav Fab* *RIEV* 1909, 38. *MarII* 96. It *Fab* 173. *Bordel* 78. Hb *Esk* 213. *Laph* 199. Xe 232. *AB AmaE* 397. *Elzb Po* 207. *Elsb Fram* 146. *Arb Igand* 188. *Azc PB* 129. *CatJauf* 16. Ag G 367. Kk *Ab* I 30. *Altuna* 43. *Etcham* 39. *Otx* 59. *Laux AB* 94. *Zerb Azk* 116. *Bilbao Ipuib* 185. *Arti Ipuin* 67. *Izeta DirG* 104. *Osk Kurl* 78. *Vill Jaink* 50. *Alzola Atalak* 78. *Ardoy SFran* 90. *Uzt Sas* 326. *Mattin* 61. *Xa Odol* 281. *Joku: AstLas* 30. *Egiat* 166. *LE Prog* 110. *Gco* I 433. *Izt C* 242. *Arch Fab* 239. *Alz Ram* 84. *KIkG* 52. *Tx B* II 175. *JAIraz Bizia* 26. *Etxde JJ* 203. *Mde Pr* 43. *Zait Plat* 94. *MATx Gazt* 84. *Salav* 14. *Ibiñ Virgil* 63. *Uzt Sas* 325.

■(Fig.). ★*Amoriozko elhe eta ioko hetara*. SP *Phil* 306 (He 307 *tratu*). *Marteren suzko eta kharrezko jokho eta habarrots izigarrietara*. ES 175. *Haiñitzek yoko berean / galtzen dute ustekabeen*. Gy 20. *Dira urteten dabenak / iokoan galduten*. *Azc PB* 51. *Ezin maite daiket gatxurren jokua*. *Laux BBa* 132. *Zuen zuurtasunak, zuen ezaguerak eta begi zorrotzak dute orrekiko yoko nagusia*. Ldi *IL* 153. *Beste maite-joko onetan ere*. TAg *Uzt* 306. *Ezer ez zuela irabazi erlisioneoko joku hortan*. *Mde Pr* 210. *Adimenduaren itzultze hortan da Platon-en joko guzia*. Lf in *Zait Plat* xxii. *Arinkeriaz asiriko joko eroa ta ezea*. Erkiag *BatB* 172. *Joku alfer horretan sartzeak, bada, ze probetxu ekar dezake*. MEIG VIII 114. v. tbn. NÉtx *LBB* 258. *Ardoy SFran* 102.

■"Juego de palabras, *berbaz jokua*" Lcc. ★*Itz-yokua dago, ta orregatik aldatu dot bederatz ta beatzak*. Or *Tormes* 47n. *Paradojak, gogamen-jokuak*. *Vill Jaink* 54. *Eziñ illez nago iltear dalako adimen-jokuak*. *Gazt MusIx* 160. *Latinezko cogo eta cogito-rekiko hitz-jokoa*. *MIH* 355. *Badirudi hots joko eta hitz jolasez bakarrik ari garela*. MEIG IV 87. v. tbn. Lek *SClar* 134. *Onaind in Gazt MusIx* 155.

■(i- H), **joku** (S ap. A). Apuesta. "*Zenbat da iokoa? combien est l'enjeu?*" H. "*Zenbat doha iokora?*" Ib. Cf. JOKO EGIN. ★*Jose Barruti testigu zala / jokua egin genduan*. *EusJok* 98. *Behartü zeion ützi eta jokia galdü*. GH 1929, 72s. *Jokua egiten dute / gezurraren truke*. *Lizaso in Uzt Noiz* 33. *Yokua izan amairu, ezin galdu amalau* (B). Inza *NaEsZarr* 2165.

■(Dv). Engaño, treta; actuación que se lleva en secreto. v. **azpijoko**. ★*Bertze ioko thailu bat iokatzen du* [deabruak]. Ax 65 (V 42). *Apostoliak ere ezagutu zian haren* [deabruaren] *iokoa*. Tt *Onsa* 169. *Nahiz bere jokia gorde*. *Egiat* 171. *Axeria yoko gordez izan zen kargatua*. Gy 154. *Hementxe ekibokatu zen, / yokoa ere agertu zuen*. Ib. 115. *Bertze zenbaitek itzulika eta gorde-joko gehiago dute*. HU *Aurp* 82. *Pernandok igarri zuen neskamearen jokua*. *Muj PAm* 44. *Berak pentsatu zuen bezela / egiñ bazuen jokua*. *Tx B* II 158. *Bet betan gogoratzen zaio joko hau*. *Barb Leg* 132. *Nai duen eran maneatzan gaitu, gure esku generala siñistaraziz*. *Joko jolasgarria, alegia, berea!* *Txill Let* 88. *Botreak beti bezala ari dira beren joku zikiñetan*. *Vill Jaink* 178.

◆(S ap. Lrq; Dv, H (i-)). Jugarreta. "Zer jokoa egin dion, quel tour il lui a joué" Dv. "Ioko txar bat egin daroku" H. "Jeu, mauvais tour" Lrq. *Yoko txar bat hexur batek bada egiter baitzion. Gy 71. Neri joku ori egiteko. Ill Testim 15. Atzanean egin eustan yoku onegaz, sendoago erabagi neban [itsua iztea]. Or Tormes 33.

■Acción, actuación, acto (siempre refiriéndose a malas acciones). *Han bere iokoa iokatu zutela ['tuvieron trato carnal']. Ax 351 (V 232). Urrhe-zilharrerriak ebatsi, nonbait gorde, eta gero, bere jokoa eginik, etxerat itzuli. Arb Igand 80. Meier juduaren jokoa Drumonek egin balu, ez zen Drumont xakurrentzat ere on. HU Zez 23. Bikarioaren jokoa biziki gaitzitu zitzaion Oxalderi. Ox 194n. Polita zala yokoa, alegia! Ldi IL 49. Zer ordu izango da egokiena yokoa egiteko? Izeta DirG 20 (refiriéndose a un robo). Gordegian beren jokoa egiten zuten horietarik batekin [kontrabandist batekin]. Ardoy SFran 261.

■Comportamiento, actuación, funcionamiento. *Ugazaben joko txar onek ondoren izugarriak ekarriko ditu. Eguzk GizAuz 62. -a horren jokoa artikulu mugatzailearena berbera delako. MEIG VIII 116s. Horixe baita, inon aurki badaiteke, dialektika jokoaren adibiderik garbientakoa. Ib. 46. Ez baitute ikusten [...] erregelen jokoa. MEIG VII 177. Joku abila izan omen zen Saizarbitoriarena [...] elaberri batean euskarari erdara nahasi zionean. Ib. 42s.

■Bonberoak joko berdiña dagite [= korrika asten dira]. Lab SuEm 215.

◆2. Partido, partida. *Othoitz saindu horrekin ez akhabo yoko. Hb Esk 215. Guk belar geio ebaki eta / bestiai eman joku. PE 36. Joku bakotxak laurleko bat balijoko ebala. Kk Ab I 16. Jokoa galtzera zoan. Mde Pr 85. Kardantxillona, Kardantxillona da yokoa! Bilbao Ipuib 268. v. tbn. Ag G 105. EusJok 127. SM Zirik 77. Basarri 93. NETx LBB 166. Joku: Tx B I 224. ◆(Fig.). *Baiña ukituz gero, akhabatu da iokoa, egin da kolpea. Ax 418 (V 271). Geruan...? Joku auxe jokatu biarra. "Partida". Laux BBa 130.

◆3. Movimiento, conjunto de movimientos. *Hartan guti pensaturik, zeinaten zara [...] erhiak soinu egiteko erabiltzeintuzu, eta hauk guztiok dira usantzaren iokoak. Ax 91 (V 62). Harri, landare, tresna, esku joko, ez da kitzikagailurik gozatzeko on etzeienik. JE Bur 110. Engraziren arpegi-joko ta kiñuak. Etxde JJ 122. Aren arpegi-ziñu ta begi-jokoak. Erkiag BatB 20. Beren zutikako eta saiheskako jokoan bitartez, iraupen neurrigabea iristen dute. MEIG IX 119 (en colab. con NETx).

◆4. "Iokoa, [...] au jeu de cartes, avoir beau ou mauvais jeu en mains" H. "Euk urteik, ez jaukat ba nik jokorik" Etxba Eib. *Ehortzen zaitzu ioko eder bat, irabazten duzu. Ax 161 (V 108). Nahiz denek berdintu / ginuen jokoa, / gazte galdugula / erran gabe doa. Xa EzinB 40. ◆"Jokoa errotik baduzu (BN-arb), tiene V. todos los triunfos en la mano, está V. seguro del éxito" A.

◆5. Broma. *Hitzezko iokoez bezanbatean, zeinak egiten baitira batz edo bertzeaz bozkario eta arraitasun emerekin. SP Phil 340 (tbn. He 342). Biedermann joku jostagarria bai litzan par murrizta egiteaz. Lab SuEm 205.

◆6. (Lar (s.v. mus), H (i-)). Juego (suma de más de treinta puntos con las cartas en el mus). *Iru tanto iokora. Azc PB 88. Hogoita amekarekin eskutik irabazi zuelakotz yokorat. Zub 23. Eskutik ogeitamaika jokuan duanak. Lab EEguna 100. Jokoa beti hogoita-hameka behar! Ardoy SFran 89. Txikiyari utzi ta / jokoraño juan. Uzt Auspoa 10, 102. v. tbn. Ox 131. Xa in Uzt Auspoa 10, 102.

◆7. (A, que cita a Mg). Flexión (conjugación, declinación). *Erdaldunak gaztelarren artian irautsi luziak biar ditube, berba joko ['formas verbales conjugadas'] oneetan daguana esateko. Mg PAb 200. Bai itzez, bai aditz-jokoz (flexión verbal), bai joskerari dagokionez. Etxde AlosT 10. Izen jokoa, deklinazioa, batetik, eta aditz-jokoa, konjugazioa, bestetik. MIH 111.

◆8. (i- H). Juego, parte de un partido. *Baldin joku batzuetara luziako izan balitz partidua. CartAnd 378 (tbn. 378 joko). Zenbat jokutara. Izt C 243. Hori joko berean gertha daite behin baino gehiago. Zby RIEV 1908, 88. Bost joku egin ark lagunekin. Or Eus 423. Doidoia hirur joko egin zituzten. Zerb Azk 114. v. tbn. Ud 63.

◆9. Lugar donde se juega. *Pillota jokua aldameneko zumar gañetan itxekita zinzilika zeudela. Izt C 243s. Pelota-jokuko pareta baño aundiyoa. Alz Burr 40.

◆10. Modo de jugar. "Jokua euki (término de jugadores), tener juego, recursos y jugadas. Pelotari orrek, joko ederra dauka" Etxba Eib. *Jeinkoak jinerazi banundu lurrerat / hauts-petik / gazteina idokizale, gazteiner / eman niok joku eder. "Marrons verraient beau jeu". Arch Fab 223. Seiek dute jokoa / murriz eta gaitza. Zby RIEV 1908, 91. Joku ederra, ta beti pelotia leku txarrian ipiñi bestiari. Kk Ab I 98. Ez Larralden ukaldi gogorrek eta joko garbiak, ez

Beheran ezkeraren beso bihurriak. JE Ber 8 (cf. JOKO GARBI). Haren jokoaz ez dute egungo egunean ere aski espantu. Zerb Azk 111. Geruago ta joko sutsuagua ekarren. SM Zirik 30.

♦11. Suerte, destino. *Batek sinhesten tügü eta nekez bestek, / ber jokia dükegü azkenik oroek. Xikito 9. Miserablen jokiak beste khontü dizü, / haien beso eskiak lanetako tüzü. Ib. 4.

♦12. Decisión, intención, proyecto. *Lehen bai lehen sendotzeko jokia atzeman ginuen. StPierre 24.

♦13. Sistema, agrupamiento, combinación; repartición. *Hirur egunetarik, osoki, dena den, / astoa du bakotxak beretzat ukanen... / joko xuxenagorik deusik etzitaken! Ox 94. Izketa askatuan gertatzen diran mintza-iokorik ederrenak. "Combinaciones fonéticas". Or in Gazt Muslx 20. Mintzor-banatzetik oberena, amaika silabadunetan, au da: 2gn., 6gn. eta 10gnetan; [...]. Gaiñerako ioko guzietan, azentuak ez daude ain ongi banaturik. Ib. 34.

♦14. "Ala jokoa! coquin de sort!" Lh (exclam., tal vez eufemismo de *ala Jainkoa!*).

♦15. Baraja. *Behin karta joko bat eman zioten. Arti Ipuin 67.

1 **jokatu** (V-gip, BN-arb-lab; H (-)). Ref.: Elexp *Berg*; Gte *Erd* 183.

◆1. Actuar; comportarse. "S'y prendre d'une telle ou telle manière. *Gaizki iokatzen zare*" H. "*Jefiak eztau garbi jokatu langilliekin*" Elexp *Berg*. "*Lanean ez da untsa jokatzen* (BN-arb)" Gte *Erd* 183. ●Tr. Documentado al Norte ya en Dechepare; al Sur es bastante escaso hasta el s. XX (empleado además sólo en exprs. como *seguruan* (*seguru*, *segurutik*) *jokatu*). Los autores septentrionales lo emplean con aux. intrans.; al Sur, si bien algunos autores guipuzcoanos (Orixe, Txirrita, S. Mitxelena, T. Agirre, M. Atxaga, Basarri, Uztapide) tbn. lo emplean en ocasiones con aux. intrans., a partir de 1950 parece ser bastante más usual el aux. trans. En *DFrec* hay 422 ejs. (18 septentrionales) de *jokatu* y 3 de *yokatu*. **Erho iokhatuia date hartan fida dadina*. E 99 (v. nota del editor; cf. Lfn *NotesE* 152, que lo considera --como tbn. Harriet, que traduce "fou à tête félée"-- participio de 2 *jokatu*). *Segurkiago ioka zindezke*. Ax 236 (V 158). *Gauza guztiak garaitiarraren alde jokatzen baitira*. ES 108. *Seguruan jokatu*. Cb *Eg* III 350. *Seguru jokatzeke, berritu bear degu damutasuna*. Gco I 432. *Prudentzia handirekin jokatu behar da*. Jaur 128. *Gizon batek zer naturaleza zakharren, eta naturaleza hari nola behar zen jokatu*. Laph 231. *Personak klaru biar / leuke jokatu*. EusJok II 78. *Bretoniako gerlariak gabaz yokhatzen ziren*. Elsb *Fram* 115. *Begirapenez jokatu naitzaio*. Or *SCruz* 56. *Euzkereagaz zuzen jokatu*. Enb 202. *Eguraldia / itxuraz joka baledi*. "Se porta razonablemente". Or *Eus* 331. *Garbi jokatu bear dau*. Eguzk *GizAuz* 152. *Ez al zan zabarkeri osoan jokatu?* TAg *Uzt* 150. *Montorin zorrozkiago jokatu da, higenauten eliza errez*. Lf *Murtuts* 49. *Hain ederki jokhatuko dire nun Eliza salbatuko baitute*. Zerb *IxtS* 111. *Oloak beti yokatu deust zintzo*. Bilbao *IpuiB* 258. *Beti gizonki jokatu gaituk*. Basarri 34. *Bertsoak berak ere gatz eta piper gabeak lirake ortara jokatuta*. Ib. XIX. *Izadiak ezin lezake bestela jokatu*. Vill *Jaink* 104. *Hola jokatu naizela*. Xa *Odol* 69. *Era lotsagarrian jokatu dugula*. MIH 280.

v. tbn. Arr *GB* 39. Elzb *PAd* 71. Isoard 24 (ap. *DRA*). Arb *Igand* 122. Alz *STFer* 119. Arrantz 123. Inza in *Jaukol Biozk* vi. Flr 143. Tx *B* II 82. Lab *EEguna* 69. Ldi *IL* 153. Zait *Sof* 163. SMitx *Aranz* 214. Etxde *AlosT* 88. Mde *HaurB* 78. Txill *Let* 106. SM *Zirik* 115. BEnb *NereA* 159. JEtchep 80. Izeta *DirG* 23. Anab *Aprika* 60. Erkiag *BatB* 176. MATx *Gazt* 12. Alzola *Atalak* 110. NExtx *LBB* 267. Ardoy *SFRan* 236. Uzt *Sas* 270.

◆2. (gral.; Lcc, Mic 7r (x-), SP (-), Urt I 479, Lar, Añ, Arch *VocGr* 212, *VocBN* (y-), Gèze, H (-); -kh- S; Ht *VocGr* (-), Lecl (y-), Dv), **jokotu**, **jukatu**, **jugatu** (Volt 31). Ref.: A; Lrq; Iz *ArOñ*; Elexp *Berg*; Gte *Erd* 183, 184. Jugar, practicar un juego, deporte, competir en un juego; jugar a juegos de azar, jugar apostando. "(Jugar a la) rayuela, *tokan jokatu*" Lar. ●Tr. La tendencia al Norte es usarlo con aux. intrans. (sólo hay ejs. con trans. en Zalduby y Mirande), mientras al Sur es más frecuente emplearlo con aux. trans. (aunque ya en Capanaga lo encontramos con intrans.). El juego al que se juega suele ir expresado en inesivo, o en alguna ocasión (Osk *Kurl* 73) con -ka. **Pilotan ezteia iokatuko*. Harb 167. *Gaitezin ioka, gaitezin dantza eta dosta*. Ax 161 (V 108). *Eztut iokatu nahi, zeren iokoa ezta errenta*. Ib. 68 (V 45). *Lehen joka haurren, nigarrrik eztagiten*. Saug 197 (de interpr. no segura, aunque parece significar 'primero juega para los niños, para que no lloren'). *Iokatu zebidi kartaetan*. Cap 126. *Danzatzia sü horren baranoan, jokatzia, kantore itsusien erraitia*. Bp II 115. *Jokhatzen zelarik bere azken hatsa thiratü ziala*. Mst I 23, 7 (SP *iokotan*, Ch *iokoan*, Ol *yostaketan*). *Gelditu zen bera jokatzen*. Mb *IArg* II 270. *Joko lanjerosetarik batetan ere ez jokatuz*. CatLan 109. *Jokatzeke, eta denbora atsegiñ onean igarotzeko aitzakiarekin*. AA II 121. *Gogotasun bitzijagaz jokatuten bada*. fB *Olg* 28s. *Ziberuko haurrekin ez koblatan jokha*. Etch 458. *Jokatuko diola / gurrinka egiten*. It *Fab* 31. *Jokha dadin haren kontra [billartean]*. Laph 117. *Tokan jokatzen degun bitartian*. Sor *AuOst* 71. *Baña, berdiñean nik, nola joka zuzaz?* AB *AmaE* 398. *Pilotari hoberenek jokatu izan diote*. Zby *RIEV* 1908, 89. *Oraindik etzuan iñungo enparantzan jokatu*. Ag *G* 97. *Otsuak "txapetan" jokatu al balebe*. Kk *Ab* I 92. *Arri jasotzen Euskalerrian / iñork nai bazion joka*. EusJok 29. *Iruk iruri joka diteke*. Or *Eus* 419. *Bikain jokatu ziran arraunlariak*. TAg *Uzt* 221s. *Bi maltarrak bi gaztelondarren aurka jokatu bear zuten*. Etxde *JJ* 33. *Hirur azkaindarren kontra jokatzeke*. Zerb *Azk* 111. *Bai zintzo jokatuten deuskula karrerean*. Bilbao *IpuiB* 21. *Real Sociedad taldean jokatua dela*. MEIG IX 133.

v. tbn. SP *Phil* 427. Bordel 77. Ur *MarII* 27. Bil 121. Xe 252. Ud 61. HU *Zez* 22. Urruz *Zer* 100. A *Ardi* 40. Alz *Ram* 46. Tx *B* I 232. Lek *EunD* 19. Mde *Pr* 73. Anab *Poli* 110. SM *Zirik* 30. Arti *Ipuin* 67. Osk *Kurl* 168. Erkiag *BatB* 24. Salav 102. Uzt *Sas* 326. Xa *Odol* 283. Mattin 60. *Jukatu*: Gamiz 206.

●"(Jugar las) cabras, *auntzak jokatu*" Lar [= 'jugar entre los perdedores hasta que queda un único perdedor']. "*Auntzak jokatu*, jugar al desquite" Or *Eus* 146n. "*Auntzak yokatu*, jugar sin alargar un partido, cuando están a iguales [...]" (ANc) A *EY* III 307. **Ahuntez jokatu eta / hasi ziren kolpeka*. Bordel 80 (tbn., con algunas diferencias, en *ChantP* 310, donde se traduce "après avoir fait partie et revanche").

■Jugar(se), disputar(se) (un partido, una competición, un juego, etc.). "*Pilota partida ederrak jokatuko dira* (BN-ciz, S)" Gte *Erd* 183. **Ai zer lanzea jokatu dedan! Atsegin laburrak gatik betiko tormentuak*. Cb *Eg* II 92. *Behar dizugu jokatu / partida bat heben berin*. AstLas 30. *Beste [apustu] bat jokatu dute Bergarako plazan*. Izt *C* 246. *Nihun kasik [ez da] erreboteko partidarik gehiago jokatzen*. Zby *RIEV* 1908, 84. *Pelotaldi bat jokatu zuten*. A *Ardi* 139. *Han egundaino jokatu den partida ederrena*. Zerb *Azk* 67. *Españaiko txapelketa jokatzen da*. Basarri 97 (v. tbn. 76). *Atzo*

jokatu estropadak-ta / garaile donostiarra. MEIG I 41. v. tbn. Bil 123. EusJok II 77. PE 36. Ud 123. AzpPr 97. Tx B I 167. Lab EEguna 115. Laux BBa 130. Etxde JJ 33. Salav 102.

◆Disputar (un combate, una lucha). *Ill edo bizi, arnaseak zirautzan artean, esetsaldirik arrigarriena jokatzeko gertatu zan. Ag G 155. Gudaldirik ikaragarriena jokatu dute morotar eta kistarrak. Etxde AlosT 43.

◆(H). (Fig.). Cf. supra (1). *Kotxean ibili zirela [Neron eta haren ama] eta han bere iokoa iokatu zutela ['tuvieron trato carnal']. Ax 351 (V 232). Bertze bide bat hartzen du [deabruak], bertze ioko thailu bat iokatzen du, bertze maiñaz eta trazaz usatzen du. Ib. 65 (V 42). Ohoiñak bere iokoa iokatu nahi dianian eta bere kolpia egin. Tt Onsa 62. Etxaide gramatikariak jokatu dio jokaldi makurra Etxaide idazleari. MEIG II 57.

◆Ederra jokatu yaustiek! Kk Ab I 11.

■(V-arr-gip, G-goi-azp, AN-gip-5vill-ulz, B, BN-lab, S (+ -kh-); VocS 139, Dv, H (i-)). Ref.: Lrq; Iz Ulz (yokatu); Etxba Eib; Elexp Berg; Gte Erd 260. Apostar, jugarse (algo). *Umek bere lejitimoa [...] ezin ioka dezakete. Harb 183s. Iokatzea orogal da mando hilarekin ehorztea arbalda. "Jouer à tout perdre". O Pr 637. Gaizki irailtzeko, iokatzeke [...] ixilik hartzen baderie. Bp I 99. Ermitatxoan jarri bazinade txopin erdia jokatzen. LasBer 576. Biar eztan beste joketan dabenai. CrIc 163. Debekatua dago dirua ez beste gauzarik jokatzea. AA II 75. Astin emazter ebatsiak igantian gero jokha. Etch 308. Yokatzen dautzut, diotzo, nahi duzun bezanbat. Gy 57. Untzi bat gasna [...] yoka nezake [...] pisu gehiago duela. Hb Egia 131. Peru Odolkik lepoa nai zuan jokatu. Ag G 102. Zenbat-nai diru, bi bati jokatu dautsela. Kk Ab I 97. Joka niro ez dela josta gura. Barb Sup 76. Berrogei ogerleko jokatu dizkit oraingoz zuen alde. TAg Uzt 218. Neure diru guztiok eure alde jokatu jituat eta. SM Zirik 71. Emazte bat xotxetan lagunarekin jokatuz. Ardoy SFran 186. v. tbn. Tt Onsa 69. Egiat 238. Mg CO 123. fB Olg 29. Izt C 243. Bil 118. EusJok II 83. Xe 233. PE 40. Iraola 106. JE Bur 32. EusJok 118. Ox 87. Const 26. Or Tormes 107. Tx B I 233. Zub 22. Bilbao IpuiB 32. Osk Kurl 50. Salav 105. Uzt Sas 274. Mattin 134.

◆Arriesgar, poner en juego. "Hor jokatzen da munduko bakea (BN-arb)" Gte Erd 184. *Non bere bizia ioka dezan [...] bere soldadoen eta armadaren salbatzeko. Tt Onsa 111s. Ethorkizuna yokatu zutenek hedoeian. Hb Egia 56. Jokatuteko bizia. AB AmaE 424. Berorregaz bixija jokatu biar yok aitzokadaka. Kk Ab I 93. Gorputz-animetako osasuna jokatzen dezu. MATx Gazt 45. v. tbn. Elzb Po 219. Salav 97.

◆3. (H). (A menudo acompañado de irriz, etc.). Burlarse de. ◆Tr. Salvo Goyhetché y Laphitz, que lo emplean con aux. intrans. (unipersonal y bipersonal, respectivamente), en los demás autores se encuentra con aux. trans. bipersonal. *Arima haren ondoan zebiltzan deabruak musikazteintu, eskarniatzeintu, irriz iokatzeintu. Ax 560 (V 358). Eranzun bere baia naturala, edo irriz iokatu. Hm 195. Bégiak bendaturik jokazezáten irris eta emánkas. LE Ong 42r. Orai tretu horlakoa / xistuz laite yokatua. Gy 157. Herio latzaren sega / zuen eta nere egunez orobat yokatzen da. "Se joue". Ib. 151. Ez dezan nehor apezik / hemen goitirik joka. Etcham 52. Irriz eta trufaz jokatzen zaizko. Laph 66. Toki hau irriz jokatzen ohi baitute, diotelarik: Cestona, le Vichy espagnol! JE Ber 74.

◆4. (Con instr.). Valerse (de), emplear. *Zeure zerbitzariaren kontra etzaitela iuiamenduan iustiziaz ioka. "Non intres in iudicium" (Ps 142, 2). Harb 350. Boz, itz edo berbaz usatu ta jokatu genduke. Cb EBO 13. Baiña oharturik urzoa hegalez da yokatzen. Gy 54. Nere buruz xoilki naiz ni yokaturen. Ib. 202. Makilliaz ederto yokaturik. Kk Ab II 63. ■(Aux. trans.). Emplear, utilizar. *Nola erresort hauk hunela jokatzen tuen [Eskuarak]. ES 91. Ez arren erriertarik jaso bakoitzaren gogora itzak jokatzen ez badira. VMg 91 (cf. infra (6)). Gure Kapitaneko sutunpadi beeko endanako ezin joka zitekean. Izt C 438.

◆5. (AN-gip; Dv, H (i-)). Tender, inclinarse. "Jouer, se déjeter, en parlant du bois qui travaille; au fig., pencher vers. Gaizkira jokatzenago da (Ax), il incline davantage vers le mal" Dv (tbn. citado por Harriet). "Badaki nora jokatu (AN-gip)" Gte Erd 182. *Naturaleza flako, borondatea onera eta gaixtora libre, bietara iokatzen, eta haragiaren arauaz gaixtora iokatzenago. Ax 455 (V 296). ■(H, A Apend). Dirigirse. "Iokatu, acudir, apelar" A Apend. Harriet, que cita el ej. de Larreguy, lo incluye entre las acepciones de 2 jokatu. *Yokatu zen [sugea] lehenik emaztea ganat. Lg I 18. Eta ez yakin norat yoka. Hb Egia 21. Onela zertara jokatu etzekianean zegoela. Arr May 82. Ez naiz baitezpada loriatua pidaia hortaz, bainan, damu nuke alderdi guzietara ez jokaturik. Barb Sup 80. Etzakien gehiago zer egin, norat joka. Zerb Azk 34.

◆6. (A). Conjuguar; declinar. *Eskualdi zeñ kabalaz berboa batetik bestera darabilen ta jokatzen duen [euskerak]. Cb EBO 32. Liburu euskera garbikuak irakasten dabee onduen zelan jokatu izen ta berbuetan [...]. Ona zein ederto jokatuten dan euskeraz. Mg PAb 200. Hitz bat behar den bezala deklinatzeko nahiz aditz gisa jokatzeke, azken kontsonantea beharko du galdu. MEIG VII 174.

- ♣7. Engañar. **Dalila antzetsuak ikhusirik yokatua zela, erakutsi zioen Samsoni bere damu mina*. Lg I 233. *Oillasko nini horiek / bethi naute yokaturen*. Gy 308. *Herodesek ikhustenez jokhatua zela Magoez*. Dv Mt 2, 16 (Lç enganatu, He trufatu, Ur (G) y Echn burlatu, Ol y Ker iruzur egin, IBe engainatu).
- ♣8. Llevar, empujar a. **Gogoa beste gauza batera yokatuteko aleginik egin bagarik*. Añ EL² 145.
- ♣9. Lidiar (toros). **Aukeran sei zezen / bi iru urtekoak / jokatzeko emen*. Echag 230. *Seigarren zezena jokatu gabe*. Sor Bar 73. *Onen aragiya da gorriya, zezen jokatuena bezela*. Iraola 34. v. tbn. Izt C 250. Arrantz 154. Tx B 195.
- ♣10. Hacer (magia). **Majiaren jokhatzeko / memento faborabilia*. Mustafa 136 (ap. DRA).
- ♣11. Representar (una obra escénica). "*Komedia bat jokatu behar düte (BN-arb, S)*" Gte Erd 183. **Zer komedia hauk othe / yokatu behar daukute?* Gy 199. "*Arrats beteko opera*" ezizentzat iarri zioten, *bein soilik iokatua izan zalako*. Ibiñ EG 1950 (11-12), 28. *Antzerki horik [...] kanpoan jokutzen zituzten*. Mde Pr 251. *Azkenean ederki jokatu dituzte* [Claudel-en antzerki batzu]. Lf ELit 314. ●*Representar, jugar (un papel)*. (Sentidos prop. y fig.). **Ez dun paper ona jokatu komedia horretan!* Mde HaurB 41. *Zivilizazio-arazoetan alako paper oargarririk jokatu eztuen herri xume batetik*. Vill Jaink 33. ●*Desempeñar (un trabajo)*. **Ederki jokutzen du satorarren ofizioa*. Arti Tobera 282. ■(Aux. intrans.). Actuar. **Jokatu diren guziak sartzen dira orduan, eta oro emaiten kantuz*. Barb Sup 92.
- ♣12. Dedicar(se). **Bertzeak, diru gose tzar bati zarraizkola, auzo herrirat dohazi, igande guzia lanari jokhatzekotan*. Arb Igand 75. *Osoki heieri jokatu zen. Heietaz baizik etzakien mintzatzen*. JEtchep 52.
- ♣13. Articular. "*Eztu ankarik jokutzen (G-azp)*" Gte Erd 23. **Gerriz dardara, eta belaunak jokatu*. Or Eus 149.
- ♣14. "Sortear los mozos para el servicio militar. *Mutilla gaur jokatu dute soldaduskarako*" Gketx Loiola.
- ♣15. "*Juezero jokatu, acudir a los tribunales. Eziñ alkar aittutako anaiak ziran eta juezero jokatu eben bixen zoritxarrerako*" Etxba Eib. "*Sostener un pleito. Auzia jokatu da Azpeitin*" Gketx Loiola.
- ♣16. Tocar, pulsar. **Haren idun-ezurtxoak senditzen zituen behatz-puntaren pean, eta jokutzen zituen, piano baten teklak bailiren*. Mde HaurB 16 (podría corresponder quizá a 2 jokatu).
- ♣17. *Bi jauziz jokhatzen gütük / Santa Graziko oihanian*. 'Bi jauziz heltzen gaituk'. Casve SGrazi 56.
- ♣18. "*Atea, leihoa jokatu dago (B), desencajado*" P. Salaburu (comunicación personal).